

Tämä on rinnakkaistallenne.
Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat
saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Julkaisun tekijä(t): Immonen, Kati; Paldanius, Mika

Julkaisun nimi: Bioanalyytikot ja näyttöön perustuva toiminta terveydenhuollossa

Julkaisuvuosi: 2022

Versio: Kustantajan versio

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Immonen, K. & Paldanius, M. (2022). Bioanalyytikot ja näyttöön perustuva toiminta terveydenhuollossa. *Bioanalyytikko*, (4), 19-21.

BIOANALYYTIKOT JA NÄYTTÖÖN PERUSTUVA TOIMINTA TERVEYDENHUOLLOSSA

Nykypäivän bioanalytiikot ovat osa terveydenhuollon moniammatillista tiimiä, jossa toiminta perustuu näyttöön eli ajantasaiseen, järjestelmällisesti koottuun ja kriittisesti arvioituun tutkimus- tai asiantuntijatietoon.

Laboratorion toimintaa ja laatua ohjaavat erilaiset laatujärjestelmät (SFS-EN ISO 15189:2013), jolloin itse näyttöön perustuvasta toiminnasta puhutaan vähemmän kliinisen laboratorion kontekstissa. Maailman muuttuessa näyttöön perustuvat tiedot vaikuttavat laboratorion toiminnan kehittämisprosesseihin, laatujärjestelmiin sekä käytännön työssä tapahtuviin päätöksentekotilanteisiin. Bioanalyttikko toimii yhteistyössä muiden terveydenhuollon ammattiryhmien kanssa tuottamalla potilaan hoitoon optimaalisia laboratoriotutkimuksia. Kliinisen laboratorion rooli on merkittävä terveydenhuollossa, koska laboratoriotutkimuksista saatua tietoa hyödynnetään jopa kahdessa kolmasosassa hoitopäätöksistä.

Terveydenhuoltolaki (1326/2010, 8 §) velvoittaa, että terveydenhuollon toiminnan on perustuttava näyttöön sekä hyviin hoito- ja toimintakäytäntöihin. Terveydenhuollon toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua. Joanna Briggs Instituutti (JBI) on kehittänyt näyttöön perustuvan terveydenhuollon (NPTH) mallin, jonka mukaan NPTH nähdään syklisenä, viisivaiheisena prosessina, jonka jokaista vaihetta tarvitaan näyttöön perustuvan toiminnan toteutumiseen. NPTH:n malli muodostuu tiedon tarpeen tunnistamisesta, tiedon tuottamisesta, tiedon tiivistämisestä, näytön levittämisestä ja näytön käyttöönotosta. NPTH:n tavoitteena on turvata palveluita tarvitsevien ihmisten tasa-arvoinen kohtelu ja hyvä hoito sekä sosiaali- ja terveydenhuollon resurssien asianmukainen kohdentaminen. Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt tunnistavat tiedon tarpeita nykyisissä toimintatavoissa ja menetelmissä. NPTH:n avulla jokainen sosiaali- ja terveystalon ammattilainen pystyy toimimaan niin, että päätökset pohjautuvat näyttöön perustuvaan tietoon.

Tutkimuslaitokset, korkeakoulut sekä käytännön työn asiantuntijat tuottavat näyttöä. Näytöllä tarkoitetaan ensisijaisesti tiivistettyä tutkimusnäyttöä, johon tutkimukset on koottu järjestelmällisesti ja ennalta määriteltyjen sisäänottokriteerien mukaisesti. Tutkimusnäyttö on haettu asianmukaisista tietokannoista, mukaan otettujen tutkimusten menetelmällinen laatu on arvioitu ja tuloksista on tehty asianmukainen synteesi. Tarvittaessa tutkimuksien puuttuessa voidaan näyttöä käyttää asiantuntijoiden konsensuslausumia.

Yksittäisten tutkimusten perusteella pystytään muodostamaan kokonaiskuva tutkitusta aiheesta, joka voidaan tiivistää näyttöön perustuviksi suosituksiksi, järjestelmällisiksi katsauksiksi sekä näytön tiivistelmiksi.

Kliinisen laboratorion näkökulmasta hyvänä esimerkkinä on yleisimmistä taudeista laaditut kansalliset Käypä hoito -suositukset ja alueelliset hoitoketjuohjeet, joihin on koottu diagnoosin ja hoidon perusteena käytettävät laboratoriotutkimukset sekä tuore hoitosuositus ”Onnistu laboratorionäytteissä – suositus tutkimusten valinnasta, potilaan tunnistamisesta ja ohjauksesta”.

Näyttöön perustuva toiminta on perusta hoidon laadun toteutumiseksi. Se edellyttää organisaation, johtajien ja koko henkilöstön sitoutumista, jolloin se velvoittaa kaikkia sosiaali- ja terveystalon ammattilaisia.

Käytännön työhön näyttöön perustuva ohjeistus tulee koulutuksen ja järjestelmien kautta. Näyttöä tulee levittää käytäntöön kouluttamalla, järjestelmiin integroimalla ja aktiivisesti tietoa levittämällä esimerkiksi sosiaalisen median kautta. Kun tietoa jaetaan mahdollisimman laajasti, voidaan varmistaa, että jokainen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen toimii näyttöön perustuen.

Näyttöön perustuvalla toiminnalla (NPT) tarkoitetaan näytön harkittua käyttöä potilaan tai asiakkaan terveyden edistämistä, hoitoa ja kuntoutusta koskevassa päätöksenteossa. Näyttöön perustuva toiminta on perusta hoidon laadun toteutumiseksi. Näyttöön perustuva toiminta edellyttää organisaation, johtajien ja koko henkilöstön sitoutumista, jolloin se velvoittaa kaikkia sosiaali- ja terveystalon ammattilaisia. Sen on oltava turvallista, vaikuttavaa, oikea-aikaista, asiakaslähtöistä, tehokasta ja helposti saatavilla. Näiden osa-alueiden kehittämisen tulee perustua tutkittuun tietoon eli tutkimusnäyttöön. Näytön käyttöönotto todentuu hoitotyön käytännössä ja sen tarkoituksena on mahdollistaa tasalaatuinen ja turvallinen hoito hoitotyöntekijästä tai hoitopaikasta riippumatta. Sitä vahvistetaan muutosta tukemalla, prosessia ja lopputulosta arvioimalla erilai-

set kontekstit huomioon ottaen, yhtenäisiä toimintatapoja tukien.

Suurimmat vastuut NPTH:n osaamisesta jakautuvat terveydenhuollon palveluorganisaatioille, koulutusta järjestäville tahoille sekä tutkimusyksiköille. NPTH:n ammattilaisten osaamiseen voidaan vaikuttaa ensisijaisesti koulutuksella, joka vaikuttaa sekä laadukkaan hoidon järjestämiseen sekä kokonaisvaltaisesti terveydenhuollon laatuun. Sosiaali- ja terveydenhuollon johtajien, asiantuntijoiden, kehittäjien ja ammattihenkilöiden rooli korostuu erityisesti siinä, miten tuotettu näyttö otetaan käyttöön itse toiminnassa. NPT:n vakiintuminen edellyttää, että siitä tulee osa organisaatiokulttuuria.

Positiivisen organisaatiokulttuurin on osoitettu johtavan hyvään tiedon ja tutkimusnäytön hyödyntämiseen. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että näyttöön perustuvaa toimintaa toteutetaan puutteellisesti, jolloin haasteita on ilmennyt näyttöön perustuvien käytäntöjen levittämisen, käyttöönoton ja vakiinnuttamisen parissa sekä tulosten arvioinnissa ja seurannassa (Mathieson ym. 2019). Näyttöön perustuvan toiminnan ydinosaamisalueiden vahvistaminen auttaa parantamaan näyttöön perustuvan toiminnan osaamista ja opetusta.

Näyttöön perustuva terveydenhuolto on olennainen osa uusien hyvinvointialueiden rakentamisessa. Ajantasaista tietoa tarvitaan hoitomenetelmien, - palveluiden ja käytäntöjen käyttökelpoisuudesta tarkoituksenmukaisuudesta, vaikuttavuudesta sekä merkityksellisyydestä. Käytännössä NPTH:n voidaan ajatella olevan prosessi, jossa sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöt sekä potilaat ja asiakkaat tunnistavat tiedon, muutoksen tai palvelun tarpeita. Tutkijoiden tuottamaa tietoa tiivistetään näytöksi yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa organisaatioiden sekä muiden toimijoiden levi-tettäväksi. Kehittäjät, johtajat sekä asiantuntijat ottavat näytön käyttöön, joka todentuu terveydenhuollossa itse päätöksenteon yhteydessä.

Bioanalyttikon rooli terveydenhuoltoalan ammattilaisena sekä NPTH:n toteutumisessa on tärkeä. Kliinisten laboratorioiden tehtävänä on tuottaa tietoa sairauksien diagnoseihin, ehkäisyyn, hoitoon ja seurantaan.

Terveydenhuollon laboratorioteknologian uudistuminen vaatii myös jatkuvaa itsensä kehittämistä. Koulutetuilla ja jo työelämässä harjaantuneilla bioanalyttikoilla on taitoa ja kykyä arvioida laboratoriotutkimusprosessia kokonaisvaltaisesti sekä ymmärtää siihen liittyviä tekijöitä. Bioanalyttikko osallistuu käytännön työn ohella laboratoriotointojen kehittämiseen ja vahvistamiseen huomioimalla päätöksenteossa näyttöönperustuvan toiminnan yhdessä muiden laboratorioammattiryhmien kanssa.

Bioanalyttikko ei välttämättä ajattele käytännön työssään näyttöön perustuvuutta, vaikka se mm. akkreditoitien kautta toteutuu päivittäisessä toiminnassa. Jatkossa bioanalytiikan osaamista tulee hyödyntää monipuolisemmin osana NPTH:n toteutumista. Koulutusorganisaatioiden ja työelämän yhteistyö on tärkeää näyttöön perustuvan toiminnan kehittämisessä ja toteuttamisessa.

Kati Immonen, TtM, bioanalyttikko, yliopettaja
(Oulun ammattikorkeakoulu), väitöskirjatutkija
(Oulun yliopisto)

Mika Paldanius, dosentti, koulutuspäällikkö, Oamk

*Lähdeviitteet saatavilla sähköpostitse
toimisto@bioanalyttikoliitto.fi.*